

Złoto Mezopotamii

Witold Tyborowski

Złoto Mezopotamii

**Najem siły roboczej w Babilonii
okresu starobabilońskiego
(XIX-XVII w. przed Chrystusem)**

Poznań 2015

Projekt okładki: Wydawnictwo Rys

Korekta:
Hanna Kossak

Copyright by:
Witold Tyborowski and Wydawnictwo Rys

Wydanie I, Poznań 2015

ISBN 978-83-63664-79-4

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Różana 9/10
61-577 Poznań
tel./fax 048 61 833 16 03
kom. 0600 44 55 80
e-mail: rysstudio@o2.pl
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1.	
Praca w Mezopotamii	13
1.1. System gospodarczy Mezopotamii i rola pracy w nim. Uwagi ogólne	13
1.2. Siła robocza w gospodarce Mezopotamii	17
1.2.1. W sektorze instytucjonalnym	17
1.2.2. W sektorze prywatnym.....	20
1.2.3. „Publiczna” siła robocza	21
1.3. Gospodarka Mezopotamii. Próba definicji	22
1.4. Miejsce siły roboczej w systemie gospodarczym starożytnej Mezopotamii	25
1.5. Najemna siła robocza.....	35
1.5.1. Najem ludzi, usługi pracy czy najem pracy?.....	37
1.6. Problem ewidencji źródłowej	40
Rozdział 2.	
Najem w prawach okresu starobabilońskiego.....	43
2.1. Zawartość zbiorów prawnych i serii leksykalnych.....	43
2.2. Najem zwierząt	47
2.2.1. Przepisy dotyczące uszkodzenia ciała lub śmierci zwierzęcia	50
2.3. Najem ludzi.....	55
2.3.1. <i>awīlum</i>	56
2.3.2. <i>awīlum</i> I/III.....	57
2.3.3. <i>awīlum</i> II	59
2.3.4. <i>awīlum</i> IV	60
2.3.5. <i>awīlum=ikkarum?/ iššakkum?</i>	62
2.3.6. <i>agrum</i>	63
2.3.7. <i>agrum</i> II/III.....	65
2.3.8. <i>ēšidum</i> i <i>zarûm</i>	66
2.3.9. <i>agrum</i> I	67
2.3.10. <i>kullizum</i> (wolarz), <i>ikkarum</i> (oracz)	68
2.3.11. <i>errēšum</i> (rolnik).....	69
2.3.12. (Pracownik) <i>x</i>	71
2.3.13. <i>miqtum</i>	72
2.3.14. <i>nukaribbum</i> I	73
2.3.15. <i>nukaribbum</i> II	75
2.3.16. Pasterze, <i>naqīdum</i> , <i>re'ûm</i>	77
2.3.17. Rzemieślnicy	81
2.3.18. <i>itinnum</i> (murarz).....	83
2.3.19. Pracownicy tekstylni (<i>išparum</i> , <i>kamidum</i> , <i>ašlakum</i> , <i>kitûm</i>).....	85
2.3.20. <i>atkuppum</i> (trzciniarz)	87
2.3.21. Inni rzemieślnicy (<i>dumu um.mi.a</i>)	88
2.3.22. Inne zawody wyspecjalizowane	89
2.3.22.1. Weterynarz, <i>asû alpim u lû imērim</i>	89
2.3.22.2. <i>malāhum</i> I (marynarz/ flisak)	91
2.3.22.3. <i>malāhum</i> II (szkutnik)	94
2.3.22.4. <i>murteddûm</i> (woźnica).....	96
2.3.22.5. <i>šamallûm</i> (agent handlowy).....	97

2.3.22.6. <i>mušēniqtum</i> (mamka)	100
2.3.22.7. <i>tupšarrum</i> (skryba)	102
2.3.22.8. Niepełny obraz najmu w zbiorach prawnych	104
2.4. Najem w <i>Ana ittišu</i>	109
Rozdział 3.	
Źródła do badań nad najmem	115
3.1. O kontrakcie	115
3.2. Kontrakt najmu	119
3.2.1. Strona formalna kontraktu	121
3.2.2. Zewnętrzna postać kontraktu	125
3.2.3. Jeden czy dwa rodzaje najmu?	133
Rozdział 4.	
Osoby w transakcji	149
4.1. Najemnicy	150
4.1.1. Niewolnicy	150
4.1.2. Najem ludzi zależnych	157
4.1.3. Najem od rodziny	164
4.1.3.1. Problem najmu dzieci	164
4.1.3.2. Najem od obojga rodziców	168
4.1.3.3. Najem od ojca	169
4.1.3.4. Najem od matki	173
4.1.3.5. Najem od brata	174
4.1.3.6. Inne kontrakty najmu od rodziny	179
4.2. Najem ludzi wolnych	180
4.2.1. Samowynajem, <i>itti ramanišu</i>	180
4.2.2. Najem <i>ana ramanišu</i>	187
4.3. Liczba i kwalifikacje najemników	191
4.3.1. Najem grupowy	191
4.4. Kwalifikacje najemników	198
4.5. Problem częstotliwości najmu jednej osoby	203
4.6. Najemniczeki	207
4.7. Wynajmujący	211
4.7.1. Najem od kapłanek	213
4.7.2. Inne kobiety w roli wynajmujących	219
4.7.3. Intensywność zaangażowania wynajmujących w najem	222
4.8. Poręczyciel w najmie	223
4.9. Problem pośrednictwa w najmie	230
4.10. Najemcy	233
4.11. Najem przez kobiety	239
4.12. Kontrakty kobiece	243
4.13. Nietypowe przykłady najmu od strony uczestników	245
4.13.1. Najem przez małżeństwo	245
4.13.2. Najem wśród rodzeństwa	245
Rozdział 5.	
Okres najmu	
5.1. Umowy bezterminowe	247
5.2. Najem na określony czas	250
5.2.1. Najem na dłużej niż 1 rok	250

5.2.2.	Najem na 1 rok	251
5.2.3.	Najem na okres krótszy niż rok	259
5.2.4.	Najem na 1 miesiąc	263
5.2.5.	Najem na okres krótszy niż miesiąc	271
5.3.	Najem do określonego momentu w przyszłości	274
5.4.	Kontrakty bez podanego okresu najmu	277
5.5.	Nieznany okres najmu	280
5.6.	Klauzule dotyczące początku i końca okresu najmu, <i>īrub uṣṣi</i>	281
5.7.	Datacja dzienna najmu	302

Rozdział 6.

	Cel najmu, prace najemnika	303
6.1.	Zajęcia rolnicze	304
6.1.1.	Orka (<i>ikkarūtum</i>)	304
6.1.2.	Praca przy wołach (<i>kullizūtum</i>)	308
6.1.3.	<i>ikkarūtum</i> vs <i>kullizūtum</i>	312
6.1.4.	Najem <i>ana paṭārim</i>	315
6.1.5.	Żniwa (<i>eṣēdum</i>)	316
6.1.6.	Mielenie zboża (<i>samādum, arārum</i>)	320
6.1.7.	Najem <i>ana sirašūtīm</i>	324
6.1.8.	Najem na ogrodnika (<i>nukaribbūtum</i>)	325
6.2.	Prace i zajęcia pozarolnicze	326
6.2.1.	<i>atkuppūtum</i>	326
6.2.2.	<i>ašlakūtum</i>	329
6.2.3.	Inne zajęcia i prace (<i>šamallūtum, paššūtum</i>)	331
6.3.	Służba na rzecz pałacu, <i>ilkum, harran šarrim, tupšikkum</i>	332
6.3.1.	<i>harran šarrim</i>	333
6.3.2.	<i>tupšikkum</i>	339
6.3.3.	<i>Pirhum</i> jako agent pałacu	341
6.3.4.	<i>ana girrim</i>	345
6.3.5.	Najem <i>ana sadārim</i> oraz <i>ana saḥārim</i>	347
6.3.6.	<i>ana erēbi u aṣē</i>	348
6.3.7.	Inne znaczenie klauzuli celowej	349
6.3.8.	Najem <i>ana kišrim</i>	350
6.3.9.	Najem bez klauzuli celowej	356
6.3.9.1.	Najem bez klauzuli celowej na miesiąc	357
6.3.9.2.	Najem bez klauzuli celowej na okres 2-10 miesięcy	361
6.3.9.3.	Najem bez klauzuli celowej na rok	366
6.3.9.4.	Klasyczne kontrakty najmu pasterzy	371

Rozdział 7.

	Czynsz/ wynagrodzenie	375
7.1	Terminologia	375
7.1.1.	Czynność płatności	375
7.1.2.	Środek płatniczy	379
7.2.	Praca za wyżywienie	381
7.3.	Wysokość zapłaty za najem. Problem norm płatniczych	383
7.3.1.	Wielkość standardowa, <i>kīma imittim u šumēlim</i>	383
7.4.	Realne kwoty standardowe	385
7.4.1.	Normy płacowe w najmie do konkretnych prac	394

7.4.2.	Czynsz/ wynagrodzenie za najem na rok	397
7.4.3.	Płatność w zbożu	397
7.5.	Zapłata w srebrze	401
7.5.1.	Wartość zapłaty odbiegająca od średniej.....	405
7.5.2.	Czynsz/ wynagrodzenie o wartości niższej od średniej. Najem na okres ok. miesiąca	406
7.5.3.	Zapłata o wartości wyższej od średniej. Najem na okres ok. miesiąca.....	407
7.5.4.	Zapłata o wartości niższej od średniej. Najem na rok.....	408
7.5.5.	Zapłata o wartości wyższej od średniej. Najem na rok	410
7.5.6.	Czynsz/ wynagrodzenie za okres nieregularny dwóch do dziesięciu miesięcy.....	413
7.5.7.	Najem poniżej miesiąca.....	418
7.6.	Zapłata uiszczona w mieszanych środkach płatniczych	419
7.7.	Zapłata w innych środkach płatniczych.....	421
7.7.1.	Płatność w postaci <i>inītum</i>	424
7.7.2.	Kontrakty bez informacji o zapłacie lub jej wysokości	427
7.8.	Tryb uiszczania zapłaty/ czynszu.....	428
7.8.1.	Przedpłata. Należność uiszczona przed czasem	430
7.8.2.	Zaliczka	432
7.8.2.1.	Kwota zaliczki	433
7.8.2.1.1.	Zaliczka w wysokości połowy płatności	434
7.8.2.1.2.	Zaliczka w wysokości podstawowej jednostki płatniczej (1, ½ szekla)	436
7.8.2.2.	Zaliczka uiszczana w innym środku płatniczym niż czynsz/ wynagrodzenie.....	438
7.8.2.3.	Zapłata uiszczana w ratach	442
7.8.2.4.	Zapłata wypłacana cyklicznie.....	443
7.8.3.	Problem odbiorcy zapłaty.....	447
7.8.4.	Kontrakty najmu z zaliczką przekazaną najemnikowi	449
7.8.5.	Miejsce uiszczania opłaty.....	450
7.8.6.	Wypłata według miary.....	458
7.8.7.	Przypomnienie o obowiązku uiszczenia zapłaty	461

Rozdział 8.

Inne elementy umów najmu.....	463
8.1. Klauzule działające w interesie najemnika/ wynajmującego.....	463
8.1.1. Apropowizacja najemnika.....	463
8.1.2. Ad terminologii: <i>kurummatum</i> vs <i>akalum</i>	464
8.1.3. Wyżywienie i ubranie.....	466
8.1.4. Samo jedzenie i picie.....	467
8.1.5. Samo picie lub jedzenie.....	472
8.1.6. Uposażenie w postaci ubrania	474
8.1.7. Najemca zwolniony z obowiązku ubrania najemnika	478
8.2. Prawo do odpoczynku (<i>qātam šabātum</i>).....	482
8.3. Klauzule chroniące interes najemcy	487
8.3.1. Zabezpieczenie przed próżnowaniem (<i>riāqum/ mariaqitum</i>)	487
8.4. Klauzule o zerwaniu umowy	490
8.4.1. Niestawienie się do pracy.....	490
8.4.2. Porzucenie pracy przez najemnika	491
8.4.3. Konsekwencja zerwania kontraktu przed czasem	495

8.4.4. Zerwanie umowy wskutek przestępstwa.....	500
8.5. Klauzule chroniące zdrowie i życie najemnika	504
Rozdział 9.	
Najem zwierząt	511
9.1. Kontrakt najmu	511
9.2. Cechy kontraktów najmu zwierząt	512
9.3. Cel najmu	513
9.4. Okres najmu	514
9.5. Czynnosc.....	517
9.6. Klauzule dodatkowe	519
9.7. Najem zwierząt a rola zwierzęcej siły roboczej w gospodarce epoki.....	523
9.8. Problem intensywnej pracy i odpoczynku zwierząt	526
9.9. Kontrakt wiązany BM 82278.....	529
Rozdział 10.	
Najem starobabiloński w perspektywie historycznej.....	533
Indeks tekstów przytoczonych i cytowanych	541
Teksty publikowane	541
Teksty niepublikowane	543
Indeks miar.....	545
Kontrakty najmu w układzie chronologicznym.....	546
Teksty wczesno-starobabilońskie.....	546
Okres środkowo-starobabiloński (Ha/ Si).....	550
Teksty późno-starobabilońskie.....	566
Teksty niedatowane lub pozbawione datacji.....	574
Skróty dotyczące tekstów	581
Słownik terminów i wyrażeń akadyjskich	587
Słownik terminów i wyrażeń sumeryjskich.....	592
Inne skróty	595
Bibliografia	597
Spis tabel.....	631